

Mengelmaren

Hermans Torreken te Nieuwpoort

De Kroniek Rybens (1757-1818) beschrijft het uurwerk op het torentje van de (verdwenen) Oostendse poort: twee ruiters schermten tegen malkaar gedurende elke uurslag (Biekorf 1961, 46). Belangrijk is de aantekening die op deze mededeling volgt: ‘Een diergelijk werk heeft ook eertijds geplaetst geweest *op de Halle Torre*, alwaer als het uer sloeg twee postueren uytkwamen, verbeeldende twee smeeden, die elk op de beurt op eenen aenbeeld sloegen met eenen haemer, op yder uer een slag. Die postueren wierden genaemd *Herman met zijnen zoon*, waerof die Torre nog heden den naam draegt, want men zegt gemeenlijk niet de Halletooren, maer wel *Hermans Torreken*’.

Door J.N. werd in Biekorf 1962, 32 de vraag gesteld of *Hermans-torreken* misschien een ‘volksetymologie’ is voor *Uрманstorreken* ‘zoals ik nog van een oude Nieuwpoortenaar heb horen zeggen’?...

Die *Herman* op de toren is echter een oude Nieuwpoortse figuur. Hij verschijnt in het *Lied op de belegering van Nieuwpoort* anno 1489. In de derde stroof, die de aanval van de Fransen beschrijft, komt Herman aan het woord. De stroof luidt:

Herman, die op der clocken sloech,
Hi sach int Fransche heyr:
‘Wel op, ghi borgers van Nieupoort,
Stelt u nu vromelick ter weyr,
Want ons en gaet geen slapen aen:
Ick sie die Fransche knechten
Blanck in haer harnas staen’.

Die Herman wordt door de liederdichter voorgesteld als een levende torenwachter die de vijand op de stad zag aankomen en tijdig alarm heeft geluid. Heeft men na 1489 die gedenkwaardige Herman als smid in het torenuurwerk geplaetst en hem een ‘zoon’ als partner gegeven? De overlevering van Hermans Torreken en ‘Herman met zijnen zoon’ schijnt in deze richting te wijzen. Of stond Herman dan toch vóór 1489 als mechanische figuur in een torenuurwerk te Nieuwpoort, en is hij door de fantasie van de dichter als torenwachter in de geschiedenis van het beleg betrokken?

Het ‘oudt Liedeken’ waarin Herman optreedt heeft als beginregel: ‘Souvereyn van Vlaenderen’ en staat in het bekende *Antwerpse Liederboek van 1544* (ed. Koeppe 160, 269; Antwerpen 1930. Vgl. ook C.C. van der Graft, *Mnl. Historieliedereren* 109-113; Utrecht 1904). Het liedje, dat ouder is dan 1544 en waarschijnlijk opklimt tot 1490-1500, behoort tot het type ruiteliedereren. In de

slotstrofe zegt de dichter dat hij, als soldaat, jammerlijk blind geworden is:

Die dit liedeken dichte
 Dat was een ruyter goet,
 Hi faelgeerde in zijn gesichte,
 Dies truerde hi in sinen moet.
 Hy bidt Maria, die maghet soet,
 Dat si dat soete Vlaenderlant
 Wilt nemen in haer behoet.

Het liedje werd gezongen op de wijs '*Nieuupoort hout u vaste*', in latere variant '*Nieuupoort hooghe van mueren*'. Misschien is deze melodie terug te vinden. En dan zou de wakkere Herman van 1489 verdienen eensdaags in het fijne klokkenspel van Nieuwpoorts toren met naam en klank te herleven.

A.V.

Geschiedenis van de Verwoeste Gewesten 1914-1921

Door de Bestendige Deputatie van de provincie West-Vlaanderen werd in 1959 een wedstrijd uitgeschreven voor monografieën en uitgaven over lokale geschiedenis van geteisterde gemeenten in de oorlogsperiode 1914-1918 (met inbegrip van de eerste jaren van terugkeer en heropbouw). 'Als bijzonder waardevol zouden beschouwd worden, naast de geschiedenis van de plaatselijke oorlogsgebeurtenissen zelf, de gegevens over het leven van de gevluchte en ontheemde bevolking in België, Frankrijk en elders, alsmede illustratie (foto's, postkaarten) en andere documenten'.

Een wedstrijd die zeer meegevallen is: 25 manuscripten werden ingezonden, waarvan 9 een premie wegdroegen. Vooraan staat Dikkebus (oorlogsdagboek van Pastoor van Wallegem, ingeleid door Jozef Geldhof). In de reeks dagboeken volgen: Rumbeke (oorlogsdagboek van Pastoor Slosse, ingeleid en aangevuld door J. Delbaere); Komen (dagboek van Pastoor Delporte, bewerkt door Albert Vanneste); Diksmuide (brieven en dagboeken verzameld door Theofiel Hosten).

In de reeks studies gingen de premies naar: Roeselare (Michiel Debruyne); Lo (Roger Mattys); Poelkapelle (Robert Bucarne en Jan Steen); Staden (Paul Billiet); Beerst en ommeland (Modest Joseph).

In de overige inzendingen waren vertegenwoordigd de gemeenten: Dadizele, De Panne, Ieper, Leke, Lombardzijde, Nieuwpoort, Passendale, Torhout, Merkera, Mesen, Middelkerke en Wervik.

Het verslag van de jury werd gepubliceerd in het *Jaarverslag van de Dienst voor Culturele Aangelegenheden*, 1960, blz. 14-23, waar